

ZSIGMOND KIRÁLY

Írta DEÉR JÓZSEF

A morvaországi Znaim városában a halál vívódott egy erőteljes aggastyán. Az őszi hónapok, hetek és napok lázas iramában még elintéztett mindent, ami ennek az életnek szakadatlan küzdelmeihez, diadalaihoz és csalódásaihoz fűzte. Prágai tartózkodása alatt utoljára fellobbanó vad energiával taposta el a cseh lázadók maroknyi csapatát, intézkedett személyesen kivégzésük hatásos módzatairól s már znaimi betegágyán feküdvé, kortársai által annyira csodált nyájas és udvarias modorában adta ki a parancsot feleségének és a vele összeesküvő cseh nagyoknak elfogatására. Ezután már csak néhány szükséges formáság következett, vejének és utódjának, Albert osztrák hercegnek látogatása, követség kijelölése, mely haláláról és végakarataról a cseh rendeket tudósítani fogja, rendelkezés kincseiről és temetésének részleteiről. A vég biztos tudatában már az az elemi erejű hazakívánczolás is elhalkult lelkében, mely az utolsó hetekben kínoztá, már számotvetett azzal, hogy nem magyar földön fejezi be pályáját.

Az utolsó nap reggelén a lovagi divat szabályai szerint fürtökbe rendeztette szép haját és hosszú szakállát, törődött testére öltötte díszes ornátusát, fejére babékoszorút és koronát tétetett. Még arra is volt gondja, hogy holttestét alattvalói három napon át megszemlélhessék és tudatára ébredjenek annak, — ezek saját szavai — hogy

a világ ura távozott körükből. Így hagyta ott híveinek és ellenségeinek, csodálóinak és gyűlölőinek egyaránt jelentős táborát életének hetvenedik esztendejében Luxemburgi Zsigmond, Magyar-, Német- és Csehországoknak királya, a szent római birodalom császára 1437 december kilencedikén, most ötszáz esztendeje.

Akaratához híven a nagyváradi székes-egyház sírboltjában első feleségének, Nagy Lajos leányának és a magyar lovagkor eszményének, Szent Lászlónak szomszédságában helyezték örök nyugalomra. Ez a szándék még 30 évvel azelőtt, férfikora delén érlelődött meg a királyban, határozott célzással életének egyik legválságosabb korszakára. A császár és király holttestét befogadó kriptá falai között gyűlt össze 1402-ben Magyarországának csaknem minden számottevő egyházi és világi nagyja, hogy Szent László ereklyéjére tett kézzel teyének esküt a törvénysértő király letételére. Mély szimboluma ez az ellentét Zsigmond életének, mely lázadások és véres megtorlások, nagy diadalmok és már-már a bukást sejtető ballépések, a világ sorsát irányító sakkhúzások, de ugyanakkor kétes pénzügyi műveletek s nem mindig válogatos szerelmi kalandok között kanyargott a znaimi ravatal és a váradi sírbolt felé.

Az ellentétes megítéléseknek ezt a légkörét a halál sem tudta eloszlatni alakja körül. A XIX. század magyar hazafias költészeté, Garai és Petőfi műzsája a kegyetlen idegen zsarnok képét rögzítette meg a közfelfogásban s alig vitatható, hogy ellentmondásokkal teli egyéniségének igazi megértésétől még a mai történetírás is távol van.

Kicsinyes és történetietlen eljárás volna, ha egy moralizáló képletbe akarnók foglalni ennek az annyira élő embernek egyéniségét s tetteiből a jó vagy rossz embernek, a gonosz vagy kegyes királynak valószínűtlen bábját próbálnók kihámozni. Talán akkor járunk el leghelyesebben és e nap emlékének megfelelően, ha nem az embert, hanem azokat az eseményeket és összefüggéseket idézzük fel, melyek őt magyar népéhez fűzték, megkíséreljük jellemezni a magyar történetnek azt a korszakát, melynek ez a hallatlanul tevékeny és eleven szellem legfontosabb szereplője, sőt olykor elhatározó jelentőségű irányítója volt. Hűek maradtunk ezzel élete utolsó szakaszához is, melyben a király alakja szinte elhomályosította a császárt, amelyben a francia, cseh és német ősöktől származó Zsigmond nyíltan magyarnak vallotta magát. Idáig azonban hosszú út vezetett.

A XIV. század diplomáciája még nem sokat törődött a népek erőviszonyaival, érzelmeivel és gazdasági érdekeivel, egyszerűen a valósággal, hanem szeszélyesen változó családi kapcsolatok, hangulatoktól diktált orientációk alapján építette ki az államok közötti

Felvonulás a constanzi zsinatra (Egykorú miniatűr)

Domenico di Bartolo: Zsigmond király (Mozaika a sienai székesegyház padlóján)

kapcsolatok sokszor fantasztikus hálózatát. E dinasztikus politika egyik láncszemeként IV. Károly császár fia Zsigmond 1379-ben eljegyezte Nagy Lajos leányát, Máriát, s a tizenegy éves vőlegényt, akit a sors a magyar Anjouk hatalmas birodalmának élére rendelt, Budára, leendő apósának udvarába kellett hozni, hogy jövőndő országának nyelvét és erkölceit elsajátítsa. A magyar trónon ekkor egy bölcs és nagy, de már fáradt és rezignált fejedelem ült, akinek betegségtől látogatott utolsó esztendeiben a szinleges nyugalom és béke árca mögött a bomlás és pusztulás erői szervezkedtek.

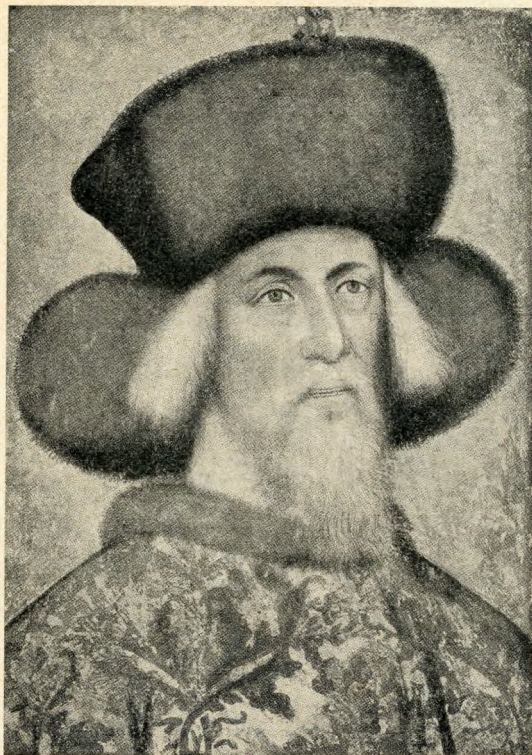
Több mint egy félszázad telt el azóta, hogy Lajos király atyja, Károly Róbert, a messzi Nápolyból Magyarországra szakadt francia herceg diadallal befejezte egy régi nagy magyar gondolatért, a királyi hatalom csorbíthatatlanságáért és alattvalói nagyrésznél jogaiért vívott küzdelmét. A gögös Henrik-fiak, a honfoglaló ősökkel kérkedő Csákok és Abák, Erdélynek és a Délvidéknek hatalmas oligarchái, akik féktelen szerző ösztöneikkel és nagyravágyással már-már a német terroitoriumok mintájára szervezték meg zárt családi hatalmukat az Árpádok egységes magyar királyságának romjain, le-

tűntek az események színpadáról. Bukásuk és a monarchikus elv diadala azonban nem jelentette a multhoz, a régi Árpádoknak a királyi magánbirtok gazdasági és hatalmi túlsúlyán alapuló kormányrendszeréhez való visszatérést. Nem jelentette a nagybirtok történetileg kialakult szervezetének erőszakos összezüzésát sem, mert ha Károly Róbert ily gondolatokat forgatott volna fejében, akkor aligha segítik diadalra fegyvereit azok a hívek, akik maguk is jutalmat, birtokot kívántak a királytól érdemeiknek ellenszolgáltatásául.

A középkori magyar nagybirtok nem hasonlítható a mai zsellérlatifundiumhoz, nem a nagyszámú mezőgazdasági proletariátusnak és az azt igazgató kisszámú hivatalnokrétegnek zárt kerete volt, hanem a jogi, szociális, gazdasági és hadi kapcsolatok bonyolult szálai fűzték a nemzet életének egészéhez. A magyar jobbágy a XIV. és XV. században nem földhözkött, jogtalan helóta, hanem oly réteg tagja, mely egyelőre még a szabad bérlőosztály irányába fejlődik. E korszak nagybirtoka még nem zárkózik önmagába, hanem magára veszi a közfeladatok oroszlánrészét. A bir-

tokos úr szolgálatába szabad szegődéssel lépő szabad, nemesi elem, az ú. n. szerviensek és familiárisok nemcsak gazdájuk birtokait irányítják, hanem mint a közigazgatás és igazságszolgáltatás közegei, uruk képviselőiben és helyettesítésében annak a munkának egyik jelentős részét végzik, ami ma az államtól függő bürokrácia feladata. Ez a szerviens-familiárisi réteg a XIII. század második fele óta egyben az ország katonai erejének gerince, legértékesebb eleme is, mely nélkül az Anjouk nagyhatalmi politikája sohasem emelkedett volna a Nagy Lajos-kori magaslatokra.

Károly Róbert tehát megelégedett a régi arisztokrácia letörésével s olyan új nagybirtokos réteg kialakításával, mely iránta hálára és hűségre kötelezve már azért sem fordulhatott a királyság ellen, mivel hatalma nem érte el az Árpád-kori oligarchia méreteit. Ő és Nagy Lajos bizonyos gyakorlati rendszabályokat léptettek életbe, melyek egyideig kétségtelenül alkalmasak voltak az amúgy is királyhű új arisztokrácia fékentartására. Ilyennek tekinthető a vezető családok gyakori váltogatása, sőt kicserélése, továbbá az a szinte következetesen gyakorolt eljárás, hogy sohasem küldtek ki királyi

Zsigmond király (Ismeretlen német festő műve, XV. sz.)

közegként valamely vidékre olyan nagyurat, akinek ott jelentős magánuradalmi voltak, s ezzel megakadályozták, hogy a köz- és magánhatalom egyes vidékeken egy kézbe kerüljön. Ugyancsak gondosan ügyeltek arra is, hogy sehol se váljék túlnyomóvá egyes családoknak, vagy rokon nagybirtokos familiáknak a hatalma. Éber szemmel őrködtek a köznemesség autonóm jogainak csorbítatlanságán s a nagybirtokosok hatalmi túlkapásait a királyi udvar bíróságai szigorúan megtörtölték.

E tagadhatatlanul ügyes egyensúlyozó politika sikerének feltételei azonban végérvényben erkölcsi, hűségi természetűek voltak s az Anjouk magyar királysága, éppen úgy, mint a középkori állam általában, még nem rendelkezett tényleges hatalmigaranciákkal. Azok az erők, melyekre Károly Róbert és még inkább Nagy Lajos építettek, mégis csak feudális jellegű és így eredendően a központi hatalom ellen feszülő erők voltak. Az újkori fejedelmi abszolutizmus a maga központosított pénzügyigazgatásával, adóprésével, személytelen bürokráciájával és egyedül az uralkodótól függő haderejével még az idők méhében szunnyadt s mindaddig, míg a monarchiának ezek a biztos gyógyhatású arkánumi fel nem fedeztek, minden fejedelmi hatalom szükségképpen a személyes ragaszkodásnak, a társadalmi erők egyensúlyozásának kiszámíthatatlan esélyein nyugodott. Nagy Lajos is csak azt tette, amit állam és társadalom akkori viszonyában tehetett: feudális, rendi erőkkel hasonlókkal

ellensúlyozott. Az állam közigazgatási, katonai és pénzügyi gépezetét át- meg átjáró társadalmi erők így életében a politikai élet felszínén még nem éreztették romboló hatásukat, de maga az állam alapjául szolgáló társadalom annyira telítődött feudális energiákkal, hogy azoknak előbb-utóbb szükségképpen érvényesülniök kellett. Az országban uralkodó teljes nyugalom és belső béke ellenére is Nagy Lajos utolsó éveiben már teljesen kialakultak azok a zárt nagybirtokos-klikkek, úgynevezett ligák, amelyek a következő évtizedek eseményeiben mutatták meg valódi erejüket és céljaikat.

Nagy Lajos hű arisztokráciája 1382 után az örökösen lázadó s rideg pártérdekektől vezetett oligarchia szerepkörét vette át. A tehetetlen nőuralom alatt 1382 és 1386 között egymást követték a drámai események: Erzsébet anyakirályné kísérlete Nagy Lajos utolsó akaratával szemben Zsigmond félreállítására, a délvideki oligarchia mozgalmak, a magyar földön nevelkedett Károly nápolyi király trónraemelése és meggyilkolása, a királynők fogsága és Nagy Lajos özvegyének kivégeztetése a lázadó nápolyi párt által.

Zsigmond pályájának és magyarországi szerepének helyes megítélése érdekében hangsúlyoznunk kell, hogy az események alakulása mindeztideig megakadályozta az ország ügyeibe való eredményes beleszólástól. Hosszú ideig anyósának személyes ellenszenvet tartotta távol feleségétől és trónjától, amikor pedig az akadályok a nőuralom bukása után már-már elhárultak útból, egy fejnélküli és anarchiába süllyedt ország nagyra nőtt öntudatú rendjeinek követelésével és feltételeivel találta magát szemben. Az események végzetes fordulata megtörtént a Zsigmondnak ettől kezdve csakis a befezett tényekkel, Károly Róbert és Nagy Lajos erős központi hatalmának összeomlásával lehetett számolnia.

Amikor Zsigmond megkoronázása végül is elkerülhetetlenné vált, az uralmon levő nagybirtokospárt ügyelt arra, hogy az utolsó évek eseményei során kialakult túlsúlya az új király elismerésének és koronázásának külsőségeiben is kifejezésre jusson. Ehhez nem volt elegendő a hagyományos koronázási eskü, hanem az uralmon levő oligarchikus politikai szövetség, ú. n. liga új követeléseket szabott a trón jelöltje elé. Zsigmond, mint eddigi politikai szereplése folyamán, úgy most is kényszerhelyzetben volt s el kellett fogadnia az elébe terjesztett feltételeket. Így megígérte többek között, hogy tanácsosait kizárólag a magyar főúri családok tagjai, sőt egyenesen elődei tanácsosainak családjából fogja választani, ami körülbelül egyértelmű volt a királyi tanács tagjainak örökössé tételével és a magyar monarchia alapvető hagyományainak megtagadásával. De hogy ennek az ígéretnek még nagyobb nyomatékot adjanak s konkrét biztosítékokat nyerjenek minden esetleges fejedelmi «túlkapas» esetére, oly jogot vindi-

káltak maguknak, amely páratlanul áll a magyar rendi törekvések történetében.

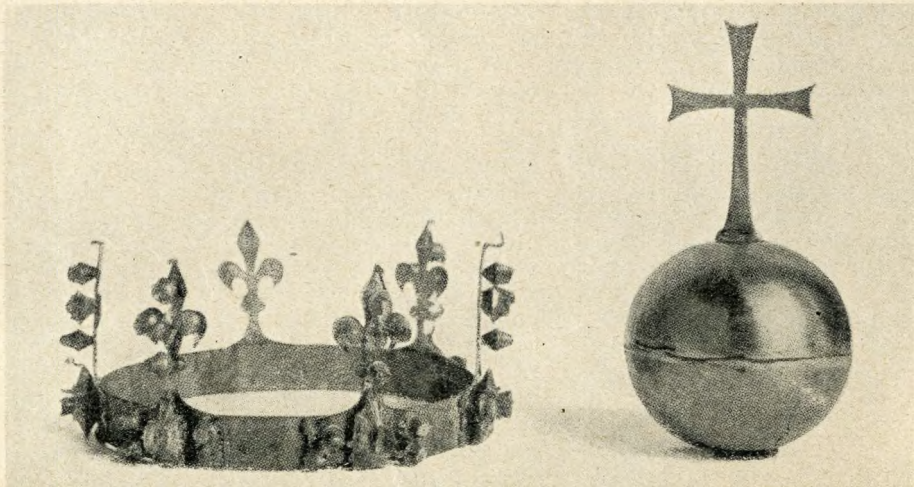
II. András híres szabadságlevelének, az Aranybullának záradékában foglalt ellenállási jog 1351 óta a magyar alkotmány egyik alappillérvé vált. Ezt a jogot az 1222-i Aranybulla szavai és szelleme szerint csakis általános, országos viszonylatban lehetett értelmezni s így a záradékban foglalt elv csak akkor változtathatta a rebelliót törvényes ellenállássá, ha a király nyilvánvalóan szembehelyezkedett az ország törvényeivel és szokásaival, s ha ez a körülmény nemcsak egyes, sérelmeiket hangoztató egyének szemében, hanem az egész ország közvéleménye előtt vált nyilvánvalóvá. Az immár leplezetlenül előretörő oligarchikus törekvéseket semmi sem jellemzi jobban, mint hogy az Aranybulla e nagy generális jogát a líga tagjai egyszerűen kisajátították a maguk számára s annak elismerésére kényszerítették Zsigmondot, hogy amennyiben e szerződésben foglaltaknak eleget nem tenne, mindazok a főpapok, bárók és nemesek, akik pecsétjüket az okmányra függesztették, minden hűtlenség vétke nélkül ellenszegülhetnek és ellenállhatnak neki.

Az 1387-i szerződés, mint a koronázás ellenértéke, végtelenül kiszolgáltatta Zsigmondot a kormányon talált oligarcha társaságnak, mely a következő évtizedekben különböző ürügyekre hivatkozva e szerződés megszegésével indokolta folytonos lázadásait és felségsértő cselekedeteinek sorozatát. 1387-től egészen 1408-ig, Zsigmond uralkodásának végleges megszilárdulásáig, egymást érik a különböző nagybirtokos csoportoknak fegyveres felkelései koronás uruk ellen, melyek a Nagy Lajos utolsó éveiben lejátszódott és a halálát közvetlenül követő eseményeknek logikus folytatásai voltak. Kétségtelen, hogy Zsigmond is elkövetett hibákat; könnyelműségével, kegyencrendszerével és kapkodásával sokszor hozzájárult a helyzet kiélezéséhez. Ezek a ballépések azonban mégsem magyarázhatják a régi nagybirtokos arisztokráciával való állandó

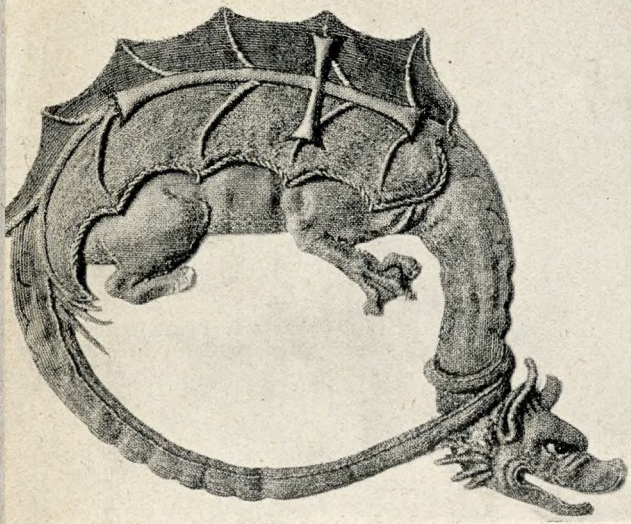
konfliktusát, melynek magvát a koronázást megelőző választási szerződés teljesíthetetlen pontjai alkották. A tetterős ifjú király trónralépésekor jól kiépített állásokban elhelyezkedő oligarchiát talált a közhatalom birtokában, mely azt többé nem volt hajlandó szépszerével átengedni. Zsigmond azonban hibái ellenére is tetőtől talpig király volt, aki nem akart bábbá süllyedni hatalmas alattvalói kezében. Meg tudott alkudni a fennálló erőviszonyokkal, de koronájának méltóságára, istenrendelte fejedelem mivoltára féltékenyen ügyelt.

Zsigmond pályájának ez az első viharos korszaka feltűnően emlékeztet Károly Róbert uralkodásának kezdetére. A különbség azonban mégis lényegbevágó. Míg Károly Róbert tulajdonképpen a tartományúri méretű nagybirtok ellen harcolt s annak helyébe egy aránytalanul gyengébb új birtokosoztályt állított, melynek veleszületett politikai törekvéseit a társadalom más erőinek bevonásával ellensúlyozta, addig Zsigmondnál ennek a célnak nyomát sem találjuk. Bármily paradox-szerűen hangzik is: Zsigmond a nagybirtok elől a nagybirtok karjaiba menekült. A lázadók leverése és kiirtása után szó sem volt többé a rivalizáló családoknak, vagy a különböző társadalmi rétegeknek bölcs egyensúlyozásáról. Éppen ellenkezőleg, a régi arisztokrácia bukását egy, még sokkal hatalmasabb, nagybirtokos osztály megteremtése követte s 1408 után az elődjeitől örökölt sokfejú főnemesség helyébe néhány mammoth-földvagyon urának, húsz egynéhány familiának az aranykora köszöntött be. Zsigmond egyedül ennek a szűkkörű társaságnak, az 1408-ban szervezett ú. n. Sárkányrendnek hűségére, katonai erényeire és áldozatkészségére alapozta kormányrendszerét. Az Árpád- és Anjou-kori főnemesség rovására ekkor törnek elő a háttérből az új arisztokráciának gyakran alacsony sorból felemelkedett családai, melyeket az érdek és a hűség kapcsolt elszakíthatatlan szálakkal a hányatott sorsú királyhoz.

A Sárkányrend alapítása vezeti be Zsig-

Zsigmond király halotti koronája és arany almája (Budapest, Nemzeti Múzeum)

A Sárkányrend jelvénye

mond uralkodásának közel három évtizedes második korszakát, melyben az országnak, ugyanúgy, mint Nagy Lajos idejében, a zavartalan belső béke jutott osztályrészüül. Még e ragyogás és nyugalom láttára is fel kell merülnie annak a kérdésnek, vajjon csakugyan történeti szükségszerűség volt-e a nagybirtoknak végleges nyeregbesegítése olyan korszakban, midőn Európaszerte megindult már a feudális erők lassú visszazorítása s más társadalmi rétegeknek, köztük első sorban a vagonos városi polgárságnak a központi hatalomtól is támogatott előtérbenyomulása. Ha erre a kérdésre kielégítő választ akarunk adni, akkor első sorban arra a változásra kell felhívni a figyelmet, mely a középkori Magyarország külpolitikai viszonyaiban bekövetkezett.

A XII. század végétől a XIV. század végéig eltelt kétszáz esztendő története a külső környezet szempontjából délen, keleten és nyugaton egyaránt a lehető legkedvezőbb alakult a magyar királyság számára. Nagy Lajos uralkodásának alkonyán egyszerre borul el a külpolitikai láthatár. A török ekkor veti meg lábát a Balkánon s néhány évtized leforgása alatt nem csupán a magyar királyság hűbéres államaait semmisíti meg, hanem a feudális Európa számára szinte felfoghatatlan katonai túlerejével egymásután szaggatja le a déli melléktartományokat is a magyar korona testéről s a század utolsó éveiben már az ország tényleges határáig nyomul. Ugyancsak kedvezőtlen, ha nem is ily végzetes hatású változás következett be északnyugaton, a csehek körében kitört huszita mozgalom alakjában. A husziták a XV. század huszas éveitől kezdve befészkeltek magukat a magyar Felvidék váraiba s ott egészen Mátyás idejéig dacoltak az államhatalommal.

Zsigmond kora tehát nem csupán a legnagyobb politikai és társadalmi megrázkódtatás időszaka volt, hanem egyúttal oly vég-

zetes külpolitikai átalakulása is, mely egyszerre napvilágra hozta a magyar hadszervezet összes gyenge pontjait.

A magyar haderő a XIII. század óta két elemből, és pedig egyrészt a köznemesség általános felkeléséből, másrészt a nagybirtokos tisztségviselők familiárisaiból szervezett bandériumokból állott. E haderő egyik eleme, a köznemesség, az Aranybulla kora óta szabadulni iparkodott terhes katonai kötelességeitől, melyek életmódjával és színvonalával valóban nem állottak arányban. Sikrült is már a XIII. század végére elvékonyítani, hogy a köznemes egyedül az ország határain belül s akkor is csak a király személyes vezetése alatt köteles hadbaszállani. Ez az antimilitarista hangulat a XIV. század végével kezdődő török háborúban már pánikszerű irtózássá fokozódik és számos adat bizonyítja, hogy a köznemesség egyszerűen nem akart többé katonáskodni. Zsigmond az intézkedések sorozatával iparkodott a nemesi felkelést életképessé tenni, a nélkül azonban, hogy ezt a törekvését számbavehető siker koronázta volna. Az egyik felkelés résztvevőiről a király és tanácsosai találó gúnnyal állapították meg, hogy inkább botokkal, mintsem fegyverekkel felszerelve, inkább a koldulás, mintsem a hadviselés vallotta volna kárát hiányuknak.

A nemesség kisvagonú és szegény része tehát a XIV. század végén már nem tudott közjogi privilégiumainak eleget tenni s ezért abban a korban, midőn a harc vált a nemzet életének legfontosabb funkciójává, politikai befolyásának is meg kellett rendülnie. Ez a körülmény már egymagában is alkalmas arra, hogy a nagybirtok túlsúlyát, sőt uralmát megmagyarazza. A régi oligarchia leterése után a kismemességgel kormányozni, az állami terhek viselésében reá számítani király és ország számára egyaránt az öngyilkossággal lett volna egyértelmű. A török megjelenése és a kismemesi antimilitarizmus kibontakozása óta csak egyetlen út bizonyult járhatóknak: oly hatalmas és királyhű, de egyben szűkkörű arisztokrácia megteremtése, mely a maga vagyonával és áldozatkészségével egyrészt a belső békét, másrészt pedig az ország katonai védelmét biztosítja.

A nagybirtok hadereje pedig a már említett familiárisokból állott, akik a XIV. század második felétől kezdve részben az európai viszonyok hatása, részben a török háborúk katonaszükséglete következtében már nem elégedtek meg a természetbeni ellátással, hanem fizetségül pénzt kívántak, azaz valójában már zsoldosok voltak. Egy nehéz fegyverzetű lovas havi zsoldja 5 és 7 forint között ingadozott, ami vásárlóerejét tekintve, 500—700 pengőnek felelt meg. E zsoldösszegek ismeretében megérthetjük, mily horribilis pénzeket emésztett fel még egy kisebb bandérium fenntartása is, nem is szólva a várak védelmének, vagy a nagyobb hadi vállalkozásoknak költségeiről. Bizonyos tünetek egyenesen arra vallanak, hogy még az ado-

mányrendszer által mesterségesen nagyraduzzasztott nagybirtok is már-már összeroppant a reá szakadó terhek súlya alatt s támogatásért az uralkodóhoz fordult.

Az első nagyszabású török háborúk óta országos gyakorlat az a szokás, hogy a király nagybirtokos híveinek zsoldostoborzás céljaira nagyobb összegeket ajándékozik, melyekkel azok pontosan elszámolni kötelesek. Ezek a segélyek azonban adókból és egyéb közjövödelmekből kerültek ki s így azok jelentékeny részükben szintén a nagybirtok fegyveres erejét táplálták. Bármily furcsán hangzik is ez a mi számunkra, alapjában véve természetszerű következménye volt a nagybirtok adottságainak és fokozott köztehervállalásának. Mivel sem a köznemesség, sem pedig a városi polgárság nem volt alkalmas a katonáskodásra s életképes haderővel a familiáris szervezet révén egyedül a nagybirtok rendelkezett, szinte magától értetődő volt, hogy ne engedje magától elidegeníttetni azt a harcsolemet, melyet ő nevelt ki az ország és önmaga védelmére.

A belpolitikai helyzet és a török probléma ismeretében a nagybirtok uralma, mint kikerülhetetlen történeti szükségszerűség áll előttünk. Ha Károly Róbert példájára Zsigmond is megvívta volna a monarchia és a nagybirtok csatáját, akkor ez a kísérlet kimenetelétől függetlenül szükségképpen a magyar védőrendszer, sőt a magyar államiság bukására vezetett volna s 130 esztendővel előbb szakad a nemzet nyakába a török hódoltság végzetes korszaka, mint összes mai bajainknak, főként népi erőink megfogyatkozásának és a nemzetiségek megerősödésének kútfeje.

A nagybirtoknak ez a befolyása azonban egyetlen ponton sem lépi túl azt a mértéket, melyet a török veszedelemmel járó állandó készültség tesz szükségessé. Az a vagyon és hatalom, melyet a viszonyok alakulása adott a nagybirtok kezébe, még nem válik más társadalmi osztályok elnyomásának forrásává. A társadalom minden rétegének érdeke érvényesül ennek az oligarchikus kornak törvényhozásában s a rendi érdek egy viszonylag művelt, világotlátott és az ország helyzetét ismerő nagybirtokos társadalom kezébe volt letéve, mely azokat sokkal megfelelőbben tudta képviselni, mint a Jagelló-kori és a későbbi országgyűlések lármás köznemesei sokadalmai. A nagybirtok által vezetett magyar rendiség Zsigmond irányítása alatt, az ő hosszú uralkodása alatt tette le államfenntartó képességének és politikai érettségének próbáját.

A nemzetközi kapcsolatoknak Zsigmond császári méltóságával összefüggő sűrűsége és intenzitása érthetővé teszi, hogy az egykorú európai életnek összes jellegzetességei egyidejűleg tűnnek fel nálunk is és nyoma sincs többé a fejlődéstempó ama különbségeinek, melyek a nyugati és a magyar történet egyes szakaszai között az előző századok összehasonlításánál még gyakran oly szembeötlők. A magyar élet a maga minden

megnyilatkozásában ugyanazt az őszi pompában és gazdagságban ragyogó középkort illusztrálja, akár az egykorú nyugateurópai élet. Pontosan: akkor, amidőn a francia és burgundi udvarban hatalmas utóvirágzásba borul a lovagi intézmény, ugyanakkor dob a magyar nemesi társadalom belső fejlődése egy elitet a felszínre, mely a lovagi életstílus átvételének minden előfeltételével rendelkezik. A Zsigmond által alapított Sárkányos társaság bárói nemcsak díszes jelvényeket aggatnak magukra s próbálják életüket a parvenü buzgalmával ezekhez a szimbólumokhoz igazítani, hanem törekvéseik hátterében a megfelelő lelki beállítottság mellett ugyanúgy megtalálható az a mérhetetlen vagyon is, mely a francia és burgundi lovaságot az élet ünnepélyes stilizálására ihlette. A császár és király magyar kíséretét a nagy nemzetközi összejöveteleken az a becsvágy tüzelte, hogy a megjelenés fényében valahogy el ne maradjanak a más nemzetbeliek mögött. De a magyarok között is megindul a versengés, kibontakozik a fegyverzet, a kíséret, a paripák és ékszerek luxusa, megíródnak az otthoniakhoz az első pénzsürgető levelek: csupa oly tünet, ami addig ismeretlen volt az egyszerű életnek hódoló magyar földön.

Zsigmond korának nemzetközisége azonban nem csupán a magyarok külföldi szereplésének múltó jelenségeiben érvényesül, hanem a sajátosan magyar, otthoni életre is rányomja bélyegét. Az a kimagasló helyzet, melyet a magyarság a keresztény népek közösségében a XV. század első négy évtizedében elfoglalt, a régebben csupán helyi jelentőségű magyar fővárosnak, Budának is nemzetközi szerepet és nagy föllendülést biztosított. Zsigmond idejében Buda egyike a késő középkori lovagi és polgári élet nagy központjainak, mely az internacionális kultúrszínnek keveredésében semmiben sem marad el Avignon, Páris, Prága és Dijon mögött. Székesegyházával, templomainak, kolostorainak és polgárházainak tömegével a király és a főurak palotáival igazi nagy középkori város volt, lakosságát 25,000 lélekre becsülhetjük. A magyar főváros kisebb volt tehát, mint Páris, Brügge és Köln, de nagyobb, mint Nürnberg, Strassburg és Frankfurt. A késő-középkori Buda a Kárpátok medencéjének nem csupán politikai, de egyben kulturális középpontja volt; építészeti alkotásainak nagystíluságában és belső értékében a magyar udvarral és arisztokráciával való termékeny kapcsolata következtében messze felülmúlta mindazt, ami a perifériák németlakosságú városaiban, Kassán, Lőcsén, Késmárkon, Nagyszébenben és Brassóban viszonylagos épségben jutott korunkra.

A magyar történet sohasem volt annyira európai történet s az európai sors sohasem jelentett annyira magyar sorsot is, mint a XV. század első felében. Mikor erre a hatalmas, gazdag és öntudatos késő középkori Magyarországra gondolunk, akkor emlékezünk meg legméltóbban nagy építőmesteréről, Zsigmond királyról.